

СТАНОВИЩЕ

за научните трудове, учебната и научната дейност

на доц. дпсн Нели Цветанова Василева,

**представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност
„професор“ в професионално направление 1.2. Педагогика (Специална
педагогика – Логопедия), обявен в ДВ, бр. 33 от 17.04.2018г. за нуждите на
Факултета по начална и предучилищна педагогика на Софийския
университет „Св. Климент Охридски“**

Написал становището: проф. Енчо Недялков Герганов, д-р,
професионално направление 3.2. Психология (Когнитивна психология)

Настоящото становище е разработено въз основа на документите, постъпили по конкурса, обявен от Факултета по начална и предучилищна педагогика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (ДВ, бр. 33 от 17.04.2018 г.). Представените документи за участие в конкурса отговарят напълно на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ. Процедурата по конкурса е спазена.

1. Общо представяне на получените материали

Документи за участие в обявения конкурс е подал един единствен кандидат – доц. дпсн Нели Цветанова Василева. За участието си в конкурса за професор тя е представила за рецензиране 83 научни публикации. Тези публикации се разпределят, както следва: една самостоятелна монография „Детска невропсихология“, предложена като хабилитационен труд; две глави в книги (едната на български език, а втората на английски, публикувана в международно издание); осем студии, едната от които е на английски език в научен сборник, публикуван от международно издателство; 6 статии, публикувани в научни списания (3 от статиите са на английски език и са публикувани в международни списания с импакт фактор); 35 статии, публикувани в научни сборници с доклади от национални и международни научни конгреси или конференции (7 от тези статии са на английски език и една – на полски); 3 резюмета на доклади от научни конференции (на английски език); 3 отзива, публикувани в сп. „Специална педагогика“; 3 научни превода, публикувани в сп. „Специална педагогика“; 11 рецензии за защита на дисертации; 6 рецензии за конкурси за заемане на академични длъжности; 2 становища за защита на дисертации и 2 становища за конкурси за заемане на академични длъжности. Участничката в конкурса е установила 61 цитирания на нейни научни публикации в български и чуждестранни научни издания. В официално издаденото уверение отделът “Библиотечно-информационно обслужване” на Университетска библиотека при

Софийския университет “Св. Климент Охридски” съобщава за следните намерени индексирани и цитирани публикации на автора: „I. Цитирани публикации: 1. Scopus ELSEVIER /1960 г. - 2018 г./ – 1 цитиране на 2 индексирани документа; h-index: 1; 2. ScienceDirect – 2 цитирания; 3. ProQuest – 2 цитирания; 4. Researchgate – 1 цитиране; 5. Google Наука - 2 цитирания; II. Цитирания, установени от автора: 1. По традиционен начин – 55 цитирания; 2. Harzing`s Publish or Perish – 6 цитирания; h-index: 1“.

По брой, характер и цитирания научните публикации на доц. дпсн Нели Василева удовлетворяват изискванията за получаване на академичната длъжност „професор“.

2. Данни за кандидата

Доц. дпсн Нели Василева е щатен преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“ – доцент по научна специалност 05.07.04. Специална педагогика (Логопедия). Висшето си образование по специалност логопедия завършва през 1984 г. в МГПИ „В.И.Ленин“, Москва със степен магистър по дефектология (логопедия). От 1987 г. до 1991 г. е редовен докторант по специална психология (логопсихология) в Научно-изследователски институт по Дефектология, лаборатория по Логопедия, Академия на Педагогическите Науки (АПН) на СССР, гр. Москва, където през 1992 г. защитава успешно дисертация за получаване на образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност психология. През 2015 г. защитава дисертация в Софийския университет и получава научната степен „доктор на науките“ по професионално направление 3.2. Психология (Медицинска психология – Невропсихология). Доц. дпсн Нели Василева е била ръководител на катедрата по специална педагогика в Шуменския университет от 1994 до 2002, член на ФС (2000-2002) на Педагогическия факултет и на Общото събрание на Шуменския университет (2000-2016). Доц. дпсн Нели Василева е участвала в разработката на 10 национални и международни проекти, като Проект по програма ФАР за подобряване на качеството на живот на хората с ментални увреждания (2004-2005) – главен експерт, Проект „Реч и комуникация“ по програма ФАР (2008) - обучител, Национален образователен проект „Развитие на мрежа от центрове за професионално обучение и квалификация на млади хора с увреждания и ресурсни учители на интегрирани ученици със СОП“, финансиран от Фондация „Манфред Вьорнер“ по програма ФАР (2008) – обучител и др.

3. Обща характеристика на научната продукция на кандидата

Доц. дпсн Нели Василева е представила специален труд за конкурса. Макар че в случая не е необходим хабилитационен труд, защото кандидатката има научна степен „доктор на науките“, монографията „Детска невропсихология“ дава пълна представа за солидната научна подготовка и богатата ерудиция на авторката по проблемите на специалността, за която кандидатства. В този смисъл трудът заслужава да бъде разгледан по-специално. В монографията авторката си поставя за цел „да представи развитието и съвременното състояние на детската невропсихология с акцент върху едно от новите направления в нея – невропсихология на индивидуалните различия, и неговата роля за диагностиката и идентифицирането на различни варианти в рамките на типичното детско развитие“ (с. 10). В три глави тя разглежда възникването и съвременното състояние на основните направления в детската невропсихология към днешния момент, представя понятийния ѝ апарат, както и диагностичните и терапевтичните ѝ аспекти. Авторката обхваща

голям спектър от изследвания на учени от цял свят, като организира обзора си по школи – руската школа, американската школа и учени от други страни. В монографията е описано и собствено експериментално изследване за леворъкостта при децата, в което чрез специализирани тестови методики са подложени на експериментална проверка хипотезите за влиянието на социални и демографски фактори върху профилите на мануалната асиметрия на изследваните деца от ранна възраст. Богатата научна информация за закономерностите на невропсихичната онтогенеза в различните области на познавателното развитие на детето дава задълбочена представа за невропсихологичните аспекти на развитието в ранна детска възраст. Много ценна и полезна е информацията за периодизацията на онтогенезата на мисленето, езика и речта, двигателните функции и на различните видове гнозис. С голямото разнообразие от добре описани диагностични методики в трета глава монографията е полезно ръководство за практическата работа на логопеди, специални педагози и детски невропсихолози. Като фундаментален труд по детска невропсихология, който дава богата информация за състоянието на тази наука и съдържа собствени научни приноси на авторката в тази област, монографията на доц. дпсн Нели Василева заслужава много висока оценка.

Множеството научни публикации могат да се отнесат към няколко проблемни области. Най-близки до темата на монографичния труд са публикациите, в които са описани изследвания по проблемите на невропсихологичните аспекти на логопедията (публикации 2, 8, 11, 15, 16, 17, 39, 40, 41, 44, 45, 48). В тези публикации са описани невропсихологични изследвания и са представени данни от тях за деца с типично развитие (без установена диагноза) от предучилищна възраст. Целта на тези изследвания е да се диференцират деца в риск от развитие на специфични нарушения на ученето (специфична дислексия), да се апробират невропсихологически тестове с цел да се използват като инструмент за ранна диагностика на предиктори за академични трудности. В други публикации са представени резултати от изследвания на езиковото функциониране при деца на 4-6 години, динамиката на езиковата им компетентност от гледна точка на възрастовото съзряване на лявохемисферните постериорни и фронтални отдели и на развитието на егзекутивните функции. Представят се данни за динамиката на невербалния зрителен гнозис, графомоторните операции и динамичния праксис в периода на предучилищна възраст. Анализът на всяка от изследваните функции се допълва от неврофизиологични данни за онтогенезата на свързаните с тях мозъчни структури. В отделна публикация е описано изследване за динамиката на фонемния гнозис. Много ценни в тази публикация са статистически изведените норми за фонемен гнозис, представени в три нормативни групи – ниска, оптимална и висока. Изводите от изследването са пряко насочени към логопедичната диагностика и терапия. В авторската глава от колективна монография на международен екип от учение направен подробен анализ на връзката между развитието на мозъчните механизми на зрителната система и структурите на префронталния кортекс. Други статии се отнасят към проблемната област „Теоретични, диагностични и терапевтични аспекти на генерализираните нарушения на развитието“ (4, 5, 6, 13, 14, 18, 20, 22, 31, 32, 33, 34, 35, 36). Една част от публикациите в тази проблемна област са посветени на теоретичните модели за обяснения на детския аутизъм от гледище на генетичната и неврологичната му етиология, патогенетичните му механизми и динамиката на симптомите. В други публикации са представени основни психологически ориентирани теории, които обясняват произхода и характера на нарушението Theory of Mind. В две статии (5 и 36) са изведени акцентите в ранната диагноза на детския аутизъм. В няколко

публикации се изясняват конкретни (по-специфични) аспекти на нарушенията от аутистичния спектър, като се прави анализ на езиковата и говорната симптоматика при деца с аутизъм, както и на диагностичните критерии за нейното разграничаване от други, близки по външна изява нарушения в развитието. По-задълбочено се разглеждат и съдържателните аспекти на логопедичната терапия и по-специално аспектите на адаптацията и интеграцията на децата с аутизъм. В статия 13 е представен разработен от авторката модел на диагностична карта за ранна идентификация на нарушенията от аутистичния спектър, който е от особено значение за специално-педагогическата и логопедичната практика. Като научно-приложен принос в това изследване може да се посочат изведените от авторката 150 симптома, които са разпределени в десет сфери от психофизическото функциониране на детето (вегетативно-инстинктивна, афективна, перцептивна, двигателна, езиково-говорна и др.). Въз основа на критериите за тристепенна количествена оценка се изчислява „Коефициент на аутизъм“. Измерването на симптомите по всяка отделна сфера очертава водещите дефицити в индивидуалната клинична картина и улеснява планирането и избора на подходящи методи на терапия.

Петнайсет публикации са включени в тематичния кръг „Проблемни области в логопедията“ (1, 12, 19, 21, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 47, 49, 50, 51, 52). Една част от тях са в областта на езиковите нарушения на развитието и на придобитите езикови нарушения. Теоретичните аспекти в тази проблемна област са насочени към оригиналната идея на авторката за по-нататъшно сближаване на понятийния и терминологичен апарат на логопедията и невропсихологията. Като краен резултат от това сближение тя напълно основателно очаква логопедията да се превърне в самостоятелна невронаука. Направени са важни за логопедичната диагностика и терапия изводи, които подчертават ролята на асоциативните семантични връзки за нормалното генериране на различен тип лексика. В статия (50) се обобщават данни за особеностите при овладяване на нови думи от деца в предучилищна възраст с нарушено езиково развитие. В друга статия (19) се интерпретират собствени експериментални данни за състоянието на невербалния интелект при 20 деца с нарушено езиково развитие, който има определящо значение за диференциалната диагноза при първични и вторични езикови нарушения. На базата на получените резултати от тези изследвания са направени препоръки за логопедичната практика. В статия (21) са анализирани експериментални данни от лонгитудно изследване на семантично-понятийната система при 6-7-годишни деца с първична езикова патология чрез метода за класифициране на обекти. Установената възрастова динамика е по посока от връзки за сходство между обектите (6-годишни) към връзки с категориален характер (7-годишни). В изследване на гръцки деца съвместно с гръцки докторант на авторката е установено, че състоянието на устния език има прогностичен характер за усвояване на писмения.

В проблемната област специфични нарушения на ученето (дислексия на развитието) определен принос към теоретичните измерения на дислексията и проблемите на образователната система има публикацията в съавторство с Ц. Ценова (25). В статията е направен анализ на основни концепции в световната наука, изясняващи дизонтогенезата на писмения език от позициите на различни научни области – неврология, психология, педагогика. Въз основа на този анализ са формулирани актуални за педагогическата практика изводи и конкретни препоръки, отнасящи се до ранната диагностика и превенция на нарушенията в ученето,

разработването на комплексни подходи за терапия и интеграция на децата и допълнителната квалификация на педагогическите специалисти.

4. Характеристика и оценка на учебно-педагогическата дейност на кандидата

Доц. Нели Василева има активна академична преподавателска дейност повече от 30 години, като преминава през всички академични длъжности – от асистент (1985 – 1993) през главен асистент (1993 – 1999) до доцент (2000 досега). През всичките тези години тя е водила занятия в специалностите Логопедия и Специална педагогика в Шуменския университет (щатен преподавател от 1985 до 2003) и Софийския университет „Св. Климент Охридски (щатен преподавател от 2003 досега). Освен това е водила лекционни курсове и в други университети като хоноруван преподавател – в НБУ Магистърска програма по Логопедия (1999 – 2009); Магистърска програма „Логопедия” към Института по дефектология при Философски факултет на Скопски университет „Св. Св. Кирил и Методий”, Скопие, Република Македония - ръководител проф. д-р Ристо Петров (2004 – 2005); Магистърска програма „Училищна психология” към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” (2008 – 2009); лектор по логопедия към факултета за СДК на Тракийския университет, гр. Ст. Загора (1994 – 1996) и др. За този период е разработила и е водила 16 лекционни курса по логопедия и специална педагогика, сред които Невропсихология (в бакалавърски и магистърски програми), Детска невропсихология (в магистърски програми), Основи на логопедията (в бакалавърски програми), Психология на лица с комуникативни нарушения (в магистърски програми), Клинична лингвистика (в магистърски програми - на бълг. език и на англ. език) и др. За целия период на академично преподавателската си дейност доц. Нели Василева е участвала в обучението на повече от 3000 студенти в бакалавърски и магистърски програми. Винаги е работила много активно със студенти и дипломанти. Под нейно научно ръководство са защитили дипломните си работи на български език повече от 150 студенти в бакалавърска и магистърска степен по Логопедия и Специална педагогика. Над 40 студенти от магистърска програма по Специална педагогика (обучение на английски език) са защитили дипломните си работи на английски език под нейно ръководство. Освен интензивната работа със собствени дипломанти тя е рецензирала над 120 дипломни работи на български и английски език на студенти в бакалавърска и магистърска програма на обучение, участвала е в комисии за държавни изпити и дипломни защити на студенти от бакалавърски и магистърски програми по Логопедия и Специална педагогика, разработвала и актуализирала е учебни планове за над 40 дисциплини в бакалавърска и магистърска степен по Логопедия и специална педагогика. Била е научен ръководител на 12 докторанти, от които 4 са защитили успешно дисертациите си, а 5 са отчислени с право на защита. Както се вижда от представените данни, учебно-педагогическата дейност на доц. Нели Василева е много интензивна и разностранна. Тя покрива и най-строгите критерии за дейността на професор и заслужава много висока оценка.

5. Научни и научно-приложни приноси на кандидата

В монографията „Детска невропсихология“ са направени съвсем определени научни приноси с фундаментален характер. Един от тях е теоретично обосноваването на постановката логопедията да се разглежда като невропсихологична наука, която разработва диагностичен инструментариум и терапевтични практики в рамките на детската невропсихология. При

такова сближение в даден момент логопедията ще се обособи като самостоятелна невронаука. Научно приложни приноси имат различните периодизации на езиковите, речевите, когнитивните и други психични функции в познавателното развитие на детето. Резултатите от експерименталните изследвания на функционалната хемисферна латерализация (изследванията на леворъкостта на малки деца) също имат приносен характер. С научно-приложен принос са разработените от авторката методики за измерване на различни езикови и гнозисни функции. Тези методики могат да се използват в логопедичната практика както за ранна диагностика, така и за съответни терапевтични програми.

6. Бележки и препоръки

Нямам критични бележки по отношение на използваната изследователска методология, теоретичните постановки на изследванията, анализите и обобщенията на емпиричните данни и литературната осведоменост на участничката в конкурса.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение ще обобща, че кандидатката в конкурса за академичната длъжност „професор“ удовлетворява и най-високите критерии за заемане на тази длъжност. Въз основа на големия брой методологически издържани научни публикации може да се направи извода, че доц. дпсн Нели Василева е изцяло изграден учен, който притежава креативността да поражда оригинални идеи и методологическата подготовка да ги проверява в конкретни експериментални изследвания. Монографията ѝ „Детска невропсихология“ синтезира всички аспекти на нейната професионална научна подготовка. Тя изпълнява изключително добра академична преподавателска дейност. Големият брой лекционни курсове, които е разработила и е водила с хиляди студенти в бакалавърски и магистърски програми по Логопедия и Специална педагогика, големият брой дипломанти и докторанти, на които е била научен ръководител, активната академична дейност като рецензент на дипломанти, докторанти и участници в конкурси за заемане на академични длъжности и множество други дейности в университета и извън него са напълно достатъчни, за да се даде изключително висока оценка и за нейната академично преподавателска дейност.

Въз основа на високите си оценки за научната и преподавателската дейност на доц. дпсн Нели Цветанова Василева предлагам да ѝ се даде академичната длъжност ПРОФЕСОР. Призовавам и останалите членове на Научното жури да гласуват за това предложение.

София, 14 август 2018

Подпис:

/Проф. Енчо Герганов, д-р/